

Prikaz
Rukopis primljen 30. 4. 2024.
Prihvaćen za tisak 7. 5. 2024.
<https://doi.org/10.22210/govor.2024.41.05>

Jelena Vlašić Duić

jvduic@ffzg.unizg.hr

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Hrvatska

20. međunarodni kongres fonetskih znanosti (ICPhS 2023)

Ljetno znanstvovanje, mogao je i tako biti naslovljen ovaj prikaz jer se jubilarni dvadeseti međunarodni kongres fonetskih znanosti održao u Pragu od 7. do 11. kolovoza 2023. godine. Međunarodni kongres fonetskih znanosti (International Congress of Phonetic Sciences – ICPhS) održava se svake četiri godine. Međunarodno fonetsko udruženje bilo je glavni organizator, kao i na prethodnim kongresima, ovaj put u partnerstvu s praškim sveučilištem. Ovo je drugi put da se ICPhS održao u tom gradu, naime, u njemu je održan i šesti kongres 1967. godine i u tome je Prag jedinstven jer je jedini grad koji ga je dvaput ugostio. Domaćin kongresa bio je Institut za fonetiku Karlova sveučilišta u Pragu, a kongresom je predsjedao Radek Skarnitzl. Članovi programskoga odbora bili su Tomáš Boril, Katka Chládková, Jonáš Podlipský i Jan Volín. Predstavljeno je 869 radova s vrlo širokim rasponom tema iz fonetskih znanosti. Program se sastojao od šest plenarnih predavanja, 266 usmenih izlaganja i 603 posterska izlaganja koja su bila organizirana u 29 tematskih cjelina i u još devet posebnih sesija. Prisustvovalo je 1127 sudionika iz 55 zemalja. U dvostruko slijepom recenziranju radova sudjelovalo je 420 recenzenata.

Glavna tema ove konferencije – *Isprepletanje zajednica i mijenjanje kultura (Intermingling Communities and Changing Cultures)* izabrana je zbog velikoga porasta mobilnosti i međuljudskih kontakata posljednjih desetljeća koji utječu na govorne obrasce, primjerice u Europi se govori različitim jezicima koje ljudi spontano, ali i svjesnim naporima uče te otkrivaju različite kulture povezane s njima. Budući da naslovi sesija najbolje ilustriraju širinu istraživačkoga područja govornih znanosti, navest ću njihov popis. Tematskih je sekcija bilo 29: *Percepcija govora; Akustika govora; Govorna produkcija i fiziologija govora; Govorna prozodija; Fonacija i kvaliteta glasa; Ton; Slog; Laboratorijska fonologija; Fonološko-fonetsko sučelje; Fonetika usvajanja prvoga jezika; Fonetika usvajanja drugoga i stranoga jezika; Dvojezična/višejezična fonetika; Fonetske*

univerzalije i tipologija; Fonetika glasovne promjene; Evolucija govora; Tehnologija govora; Govorni korpusi; Povijest fonetike; Fonetika ugroženih jezika; Terenske metode u fonetici; Fonetika razgovora; Sociofonetska varijacija; Forenzična fonetika i karakteristike govornika; Klinička fonetika i poremećaji govora; Fonetska neurolingvistika; Fonetska psiholingvistika; Fonetika afektivnoga govora; Multimodalna fonetika i Fonetska pedagogija. Uz te glavne tematske sesije, bilo je i deset posebnih: *Strukture i procesi u prozodiji i glazbi; Lingvistička i klinička perspektiva kroz računalne modele proizvodnje govora; Novi pristupi proučavanju vokalnoga razvoja; Pedagogija modela laringalnog artikulatora; Kvalitativna istraživanja fonetike; Promjena kulture istraživanja – velik tim u govornoj znanosti; Zvukovi starenja; Povijest fonetskih znanosti; Akustičke manifestacije govornoga registra i Izazov vizualizacije prozodije.* U usporedbi s prijašnjim kongresima, pokazao se daljnji porast istraživačke raznolikosti u području fonetskih znanosti koji, dakako, prati multidisciplinarnost pristupa, pa ne čudi da je jedna od navedenih posebnih sesija bila posvećena upravo tome: promjeni kulture istraživanja koja je dovela do formiranja velikih istraživačkih timova. Vrlo zanimljive podatke o (su)autorstvu radova iznio je predsjednik programskoga odbora Radek Skarnitzl u svojem pozdravnom govoru na otvorenju konferencije. Na ICPHS-u u Pragu 1967. godine bilo je čak 87 % jednoautorskih radova, a pedesetak godina poslije, na konferenciji 2023. samo njih 18 %. Tako visok postotak višeautorstva rezultat je upravo spomenute promjene pristupa u istraživanju govornih znanosti i pokazatelj je razvoja multidisciplinarnosti i timskoga istraživanja, što se nikako ne bi smjelo zanemariti pri izradi uvjeta za znanstveno napredovanje (kod nas se, nažalost, dogodilo upravo suprotno, pa se novodonesenim uvjetima potiče samostalno autorstvo).

Istraživanja predstavljena u dvama plenarnim izlaganjima zasnivala su se upravo na sinergiji interdisciplinarnosti. Andrea Ravignani s Odsjeka za ljudske neuroznanosti (Sveučilište Sapienza, Rim) povezuje etologiju, psihologiju, neuroznanost i bihevioralnu ekologiju da bi istražio podrijetlo vokalne ritmičnosti. U svojem je plenarnom izlaganju raspravljao o evoluciji vokalne ritmičnosti kod ljudi i životinja, pokazujući povezanost ritmova s vokalnim učenjem, kao pretečom govora, te s hodom i disanjem. Predstavio je eksperimente s ritmom na morskim sisavcima i primatima, a na temelju proučavanja glasovne anatomije, učenja i razvoja mladunaca tuljana, smatra ih modelskom vrstom u istraživanju podrijetla ljudskog govora. Jane Stuart-Smith (University of Glasgow, UK) istaknula je važnost istraživanja sociofonetskih i artikulacijskih podataka za razumijevanje govornih obrazaca povezanih s identitetom, društvenom klasom i dijalektom. Sociofonetski pristupi istražuju načine na koji se u govoru konstruiraju socijalno-indeksikalni znakovi koji upućuju na društveni

identitet govornika, a autorica je svoje istraživanje usmjerila na istraživanje načina na koji socijalne informacije o govornicima proširuje naše razumijevanje govora. Analizirala je tri aspekta engleskoga govora: izgovor sibilanata, rod i dijalekt govornika; glasnik *r*, društvenu klasu, etničku pripadnost i dijalekt govornika te obrasce trajanja samoglasnika, spol i dijalekt govornika u sociolingvističkom kontekstu grada Glasgowa, unutar Škotske te Britanskog otočja i Sjeverne Amerike. Istaknula je da je interdisciplinarna suradnja nužna jer se odgovori u pojedinačnim područjima ne mogu pronaći.

Dva su plenarna izlaganja govorila o tehnološkom napretku i razvoju preciznih istraživačkih alata. Istraživanja u fonetici i fonologiji zahtijevaju poznavanje alata za kvantificiranje karakteristika zvuka i za vizualizaciju artikulacijskih procesa. Tijekom proteklih nekoliko desetljeća takvi su se istraživački alati vrlo uspješno razvijali i brojni su istraživači ukorak s tim napretkom te aktivno primjenjuju najsuvremeniju tehnologiju. Fokus Johna Eslinga (University of Victoria, Kanada) na grkljan kao artikulator nagovijestio je važnost naprednih tehnika snimanja, otvarajući nove putove za razumijevanje jezičnoga razvoja i jezične raznolikosti. Izlaganje Paula Boersmae (University of Amsterdam, Nizozemska), koji je s Davidom Weeninkom osmislio najkorišteniji i besplatni računalni program na svijetu za analizu govora – Praat, govorio je o počecima Praata, ali još više o budućnosti, o daljnjem tehnološkom usavršavanju koje će unaprijediti fonetske i fonološke modele te usavršiti govornu analizu.

Plenarna izlaganja Titiae Benders i Pavela Trofimovicha istaknula su važnosti društvene odgovornosti i usredotočila su se na društvene aspekte istraživanja. Titia Benders (University of Amsterdam, Nizozemska) intrigantnim je pitanjem u naslovu svojega izlaganja: *Kako djeca usvajaju ostalih 98,5 % svjetskih jezika?* naglasila potrebu za proširenjem istraživanja usvajanja dječjeg jezika na manje proučavane jezike, ne samo da bi se razumjeli njihovi jedinstveni fonološki elementi već i da bi se razvile metode istraživanja. I Pavel Trofimovich (Concordia University, Kanada) postavio je zanimljivo pitanje već u naslovu svoga rada: *Kako bi moglo izgledati društveno odgovorno istraživanje govora drugoga jezika?* Odgovarajući na to pitanje, ustvrdio je da bi ono što radimo, kao istraživači i kao ljudska bića, trebalo biti važno za one koji dolaze poslije nas i koji će naslijediti svijet koji im ostavljamo. Trofimovich se pita kako bi trebala izgledati društveno odgovorna istraživanja te kako uravnotežiti društvenu odgovornost s intelektualnom znatiželjom. Svoj rad u području učenja drugoga jezika, dvojezičnoga i višejezičnoga govora nazvao je *osobnim putovanjem* u kojem se *bori da pomiri teorijsku znatiželju s društvenom važnošću*. Na kraju izlaganja iznio je pogled na budućnost učenja drugoga jezika te istaknuo dinamičnu, promjenjivu i multimodalnu

prirodu učenja i uporabe govora. Pozvao je na društveno odgovoran pristup istraživanju govora drugog jezika, pristup koji uravnotežuje znanstvenu strogost sa smislenim društvenim utjecajem.

Odlična zastupljenost članova našega Odsjeka, započeta na prethodnom skupu u Melbourneu nastavila se i na ovoj praškoj konferenciji na kojoj je autorski sudjelovalo šest članova Odsjeka koji su predstavili četiri rada. Marko Liker usmeno je izložio svoj rad o lateralnom i centralnom pivotiranju jezika kod tipičnih govornika i kod govornika s umjetnom pužnicom, a njegovo je izlaganje izazvalo niz pitanja i zanimljivu raspravu. Ines Carović posterski je izložila svoj rad o fonetskoj transkripciji atipičnoga govora u drugom ili stranom jeziku. Na posteru su svoje radove predstavili i Ana Vidović Zorić: *Utjecaj naglasaka i položaja segmenta unutar riječi na govorne pogreške u hrvatskome jeziku* te Elenmari Pletikos Olof, Jelena Vlašić Duić i Jordan Bićanić: *Percepcija standardnih hrvatskih visinskih naglasaka govornika iz visinskoga i govornika iz udarnoga akcenatskog sustava*. Posterske su sesije bile dobro posjećene i bilo je zanimljivih pitanja i sugestija kolega te dogovora o mogućim budućim suradnjama. Kolega Venio Volenec, ljetos profesor na kanadskom sveučilištu Concordia University, a uskoro, nadamo se, zagrebački fonetičar, u svojem je izlaganju predstavio međujezičnu studiju provedenu na izvornim govornicima deset jezika, u kojoj je analizirao anticipacijsku labijalizaciju u C[u] klasterima. Kolegica Ines Carović na kongresu se upoznala s kolegom Andreom Ravignanijem i njegovo gostujuće predavanje pod naslovom *Porijeklo učenja ritma i glasa (The origins of rhythm and vocal learning)*, održano u sklopu akademske mobilnosti s Odsjekom za fonetiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu u veljači 2024. godine, rezultat je njihove suradnje uspostavljene u Pragu.

Uvidi dobiveni ovogodišnjim kongresom služe kao vrijedan putokaz za smjer fonetskih i fonoloških istraživanja, od središnje uloge tehnologije u unapređenju istraživačkih metodologija do važnosti interdisciplinarnе suradnje i društvene odgovornosti. Praški kolege bili su odlični organizatori. Kolegica Michaela Svatošová, studentica poslijediplomskoga doktorskog studija fonetike, koja je na kongresu volontirala, predložila nam je da posjetimo zgradu Filozofskoga fakulteta Karlova sveučilišta, što smo s veseljem prihvatili. Provela nas je kroz prostorije Instituta za fonetiku koji je nedavno proslavio stogodišnjicu svoga djelovanja. Konferencija je (kao i prošla) imala aplikaciju u kojoj su bili dostupni svi materijali, od programa do sažetaka i članaka, ažuriranja rasporeda, obavijesti o popratnim događajima i kontakti sudionika. Na kraju kongresa iznesen je prijedlog za organizaciju sljedećega ICPHS-a za koju je interes iskazao konzorcij kanadskih sveučilišta predvođen Sveučilištem Victoria u suradnji sa sveučilištima British Columbia, Simon Fraser, Calgary, Lethbridge,

Alberta i Saskatchewan. Članovi Stalnoga vijeća kongresa podržali su taj prijedlog i stoga će se 21. ICPHS održati u Kanadi u kolovozu 2027. godine.

Na stranici kongresa navedeno je deset ciljeva sudjelovanja na ICPHS-u 2023. među kojima, očekivano, prevladavaju znanstvenostručni ciljevi, primjerice predstavljanje istraživanja vodećih stručnjaka iz područja govornih znanosti; interakcija uživo s vodećim znanstvenicima i umrežavanje; stjecanje perspektive o interdisciplinarnosti govornih znanosti, ali ima i generičkih ciljeva: ulaganje u sebe i svoju budućnost; poboljšanje vlastitih prezentacijskih i komunikacijskih vještina. Posljednja su dva cilja posve nefonetska: istraživanje povijesti, arhitekture i umjetnosti Praga i Češke; uživanje u ukusnoj češkoj kuhinji i poznatom lokalnom pivu. Mislim da uime našega zagrebačkog fonetskog tima neskromno mogu reći da smo sve ciljeve ostvarili. Pridružena članica našega tima bila je i fonetičarka, vanjska suradnica Odsjeka Marina Petković Liker, koja nije sudjelovala na konferenciji, ali je rado slušala konferencijske odjeke. Zajedno s njom uspješno smo ostvarili i posljednja dva navedena cilja: istraživali smo povijesne znamenitosti, posjećivali jazz-koncerte i izložbe, uživali u češkoj kuhinji i pivu (ali i u nekih drugim kuhinjama i pićima), družili se uz puno smijeha i dobrog raspoloženja. Sigurna sam da će kanadski ciljevi biti jednako izazovni i pozivam naše fonetičare da na vrijeme isplaniraju ljeto 2027. godine, pa ćemo u sljedećem prikazu ICPHS-a čitati o tome da su i oni uspješno i s veseljem ostvareni.
